

**ՆԱՆՈՒՆ ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
Ո Ր Ո Շ Ո Ւ Մ Ը**

ՔԱՂԱՔԱՅԻ ԱՐՇԱԼՈՒՅՍ ՆԱԿՈՔՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՆԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՆՏ ՔԱՂԱՔԱՅԻԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 313 ՆՈԴՎԱԾԻ՝ ՆԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՆՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՆԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ

Քաղ. Երևան

3 հուլիսի 2007թ.

Նայաստանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Նարոյությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Ն. Դանիելյանի (զեկուցող), Վ. Նովհաննիսյանի, Զ. Ղուկասյանի, Ն. Նազարյանի, Ռ. Պապայանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝

դիմող՝ քաղաքացի Ա. Նակոբյանի,

գործով որպես պատասխանող կողմ ներգրավված ՆՏ Ազգային ժողովի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՆՏ ԱԺ աշխատակազմի օրենսդրության վերլուծության վարչության պետ Ա. Խաչատրյանի,

համաձայն ՆՏ Սահմանադրության 100 հոդվածի 1-ին կետի, 101 հոդվածի 6-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՆՏ օրենքի 25, 38 եւ 69 հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Քաղաքացի Արշալույս Նակոբյանի դիմումի հիման վրա՝ ՆՏ քաղաքացիական օրենսգրքի 313 հոդվածի՝ Նայաստանի Նանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը քաղ. Ա. Նակոբյանի 05.03.2007թ. դիմումն է սահմանադրական դատարան:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի հաղորդումը, դիմող Ա. Նակոբյանի եւ պատասխանող կողմի՝ ՆՏ Ազգային ժողովի բացաբությունները, հերազուրելով ՆՏ քաղաքացիական օրենսգիրքը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Նայաստանի Նանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց .**

1. ՆՏ քաղաքացիական օրենսգիրքն ընդունվել է Նայասպանի Նանրապետության Ազգային ժողովի կողմից՝ 1998 թվականի մայիսի 5-ին, Նանրապետության Նախագահի կողմից այն ստորագրվել է 1998թ. հուլիսի 28-ին եւ «Նայասպանի Նանրապետության քաղաքացիական օրենսգիրքը գործողության մեջ դնելու մասին» ՆՏ օրենքի համաձայն ուժի մեջ է մտել 1999թ. հունվարի 1-ից:

ՆՏ քաղաքացիական օրենսգրքի 313 հոդվածը սահմանում է.

«1. Խաբեության, բռնության, սպառնալիքի ազդեցության ներքո, մեկ կողմի ներկայացուցչի մյուս կողմի հետ չարամիտ համաձայնությամբ կնքված գործարքը, ինչպես նաեւ այն գործարքը, որն անձն ստիպված է եղել կնքելու ծանր հանգամանքների բերումով իր համար ծայրահեղ ոչ ձեռնարկ պայմաններով, որից օգրվել է մյուս կողմը (ստրկացուցիչ գործարք), փուժողի հայցով դատարանը կարող է ճանաչել անվավեր:

2. Եթե գործարքն անվավեր է ճանաչվել սույն հոդվածի 1-ին կետում նշված հիմքերից մեկով, ապա մյուս կողմը փուժողին վերադարձնում է գործարքով իր ամբողջ ստացածը, իսկ բնեղենով վերադարձնելու անհնարինության դեպքում դրա արժեքը հատուցում է դրամով: Գործարքով մյուս կողմից փուժողի ստացած գույքը, ինչպես նաեւ մյուս կողմից նրան հասանելիքը բռնագանձվում է հօգուտ Նայասպանի Նանրապետության: Գույքը բնեղենով պետությանը հանձնելու անհնարինության դեպքում դրա արժեքը բռնագանձվում է դրամով: Բացի դրանից, մյուս կողմը փուժողին հատուցում է նրան պարճառած իրական վնասը»:

2. Ըստ վերջնական դատական ակտի՝ Ա. Վահրադյանը եւ Ա. Թումասյանը դիմողից 2002 թվականի սեպտեմբեր - նոյեմբեր ամիսներին վերցրել են 4900 ԱՄՆ դոլար գումար, որը չի վերադարձվել, եւ վերջինս կրել է վնասներ: Ա. Վահրադյանի մայրը՝ Ա. Ումրոյանը պարտավորվել է վերադարձնել պարտքի մի մասը, բայց հետագայում հրաժարվել է: Ուստի դիմողը հայց է ներկայացրել Երևան քաղաքի Արաբկիր եւ Քանաքեռ-Զեյթուն համայնքների առաջին արյանի դատարան՝ 4.414.850 դրամ գումարի բռնագանձման պահանջի մասին: Նակընդդեմ հայցով Ա. Ումրոյանը պահանջել է անվավեր ճանաչել պարտավորագիրը: Արաբկիր եւ Քանաքեռ-Զեյթուն համայնքների առաջին արյանի դատարանի 2006 թվականի ապրիլի 10-ի վճռով հայցը բավարարվել է մասնակի, իսկ հակընդդեմ հայցը մերժվել: ՆՏ քաղաքացիական

գործերով վերաքննիչ դատարանի 2006 թվականի հուլիսի 4-ի վճռով եւս հայցը բավարարվել է, իսկ հակընդդեմ հայցը՝ մերժվել: Ա. Ումրոյանը դիմել է ՏՏ վճռաբեկ դատարան, որն իր 26.10.2006թ. որոշմամբ, ՏՏ քաղաքացիական օրենսգրքի 313 հոդվածի 1-ին մասի հիմքով, Ա. Ումրոյանի պարտավորագիրն անվավեր է ճանաչել:

3. Քաղ. Ա. Նակոբյանը 05.03.2007թ. դիմել է ՏՏ սահմանադրական դատարան, գտնելով, որ ՏՏ քաղաքացիական օրենսգրքի 313 հոդվածի դրույթները հակասում են ՏՏ Սահմանադրության 14 հոդվածի, 31 հոդվածի 1-ին եւ 2-րդ մասերի, 42 հոդվածի 2-րդ մասի եւ 47 հոդվածի 1-ին մասի պահանջներին, եւ դրանք անհրաժեշտ է անվավեր ճանաչել:

Դիմող կողմը մասնավորապես մատնանշում է, որ վիճարկվող իրավական ակտի՝ 313 հոդվածում բացահայտված չեն «չարամիտ համաձայնությամբ կնքված գործարք» եւ «ծանր հանգամանքների բերումով իր համար ծայրահեղ ոչ ձեռնարկ պայմաններ» հասկացությունները: Ըստ դիմող կողմի՝ «... նորմից դժվար է կռահել, թե ինչ չափանիշներով են որոշվելու ծանր հանգամանքներն ու ծայրահեղ ոչ ձեռնարկ պայմանները, ինչ չափի եւ բնույթի պետք է դրանք համապարասխանեն, որպեսզի որակվեն «ծանր հանգամանքների բերում» եւ «ծայրահեղ ոչ ձեռնարկ պայմաններ»»: Դիմող կողմը գտնում է, որ այս նորմն ընդունելիս օրենսդիրը դրան իրավական որոշակիություն չի հաղորդել, եւ դրանք չեն համապարասխանում իրավական որոշակիության պահանջներին, իրավական որոշակիությունը բացակայում է նաեւ փուժողի հայցով դատարանի կողմից գործարքն անվավեր ճանաչելու ձեւակերպման մեջ:

Իր դիրքորոշումը հիմնավորելու համար դիմողը վկայակոչում է նաեւ ՏՏ սահմանադրական դատարանի 2006թ. ապրիլի 18-ի թիվ 630 որոշման 11-րդ կետի 6-րդ պարբերությունում փրված սահմանադրական դատարանի դիրքորոշումը, ըստ որի՝ «Տվյալ օրենքը պետք է համապարասխանի նաեւ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի մի շարք վճիռներում արտահայտված այն իրավական դիրքորոշմանը, համաձայն որի՝ որեւէ իրավական նորմ չի կարող համարվել «օրենք», եթե այն չի համապարասխանում իրավական որոշակիության (*res judicata*) սկզբունքին, այսինքն՝ ձեւակերպված չէ բավարար աստիճանի հստակությամբ, որը թույլ փաքաղաքացուն դրա հետ համարելելու իր վարքագիծը»: Սահմանադրական դատարանի նշված իրավական դիրքորոշման հիման վրա դիմողը գտնում է, որ իր

նկարմամբ կիրառված ՏՏ քաղաքացիական օրենսգրքի 313 հոդվածի դրույթները չեն կարող ՏՏ Սահմանադրության 31 հոդվածի 1-ին մասի իմաստով դիտարկվել որպես օրենք, ուստի այն հակասում է նաև ՏՏ Սահմանադրության 3 հոդվածին եւ 8 հոդվածի 1-ին մասին:

Ըստ դիմողի՝ ՏՏ Սահմանադրությամբ երաշխավորված սեփականության իրավունքը սահմանափակվում է ՏՏ քաղաքացիական օրենսգրքի 313 հոդվածի բովանդակությամբ, քանի որ սեփականատերը նախապես չգիտի իր դրամական միջոցներն այլ անձի հանձնելիս ինչ ծանր հանգամանքների եւ ծայրահեղ ոչ ձեռնարկինչ պայմանների առկայության դեպքում նա կգրկվի իր սեփականությունը հետ ստանալու իրավունքից, այսինքն՝ ապօրինի կերպով սահմանափակվում է նրա սեփականության իրավունքը:

4. Պարասխանող կողմը գտնում է, որ դիմողի փաստարկները հիմնավոր չեն, եւ դիմումը ենթակա է մերժման հետեւյալ նկարառումներով:

Նայապահանի Նանրապետությունը համարվելով ռոմանագերմանական իրավական համակարգին հարող իրավական ավանդույթներ ունեցող երկիր, որպես դատարաններն առաջնորդվում են բացառապես օրենքներով, ենթադրվում է, որ օրենքները պետք է լինեն որոշակի եւ հնարավորինս կանխապեսելի: Բայց դա չի նշանակում, որ օրենքները պետք է կարգավորեն բոլոր մանրամասնությունները, իսկ դատարանները՝ մեխանիկորեն կատարեն դրանց հանձնարարականները:

Ըստ պարասխանողի՝ «Նասարակական հարաբերությունների դինամիկ զարգացման պայմաններում օրենսդրի համար բավականին դժվար է ստեղծել այնպիսի իրավական նորմեր, որոնք կգործեն երկարատեւ ժամանակահատվածում եւ համապարփակ կկարգավորեն բոլոր հասարակական հարաբերությունները՝ բացարձակ որոշակիությամբ: ...

Ներելաբար, ոչ մի օրենք չի կարող հաշվի առնել իրավական կարգավորման ենթակա հասարակական հարաբերությունների բազմազանությունը եւ հստակ կանոնակարգել քաղաքացիաիրավական հարաբերությունների մասնակիցների այս կամ այն վարքագիծը»:

Պարասխանող կողմը փաստում է նաև, որ այս առումով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը նշել է. «Որքան էլ նորմը հստակ ձեւակերպվի իրավունքի ցանկացած համակարգում ... դատական մեկնաբանման փարրն

անխուսափելի է: Միշտ գոյություն կունենա խրթին դրվագների պարզաբանման եւ փոփոխվող հանգամանքներին հարմարվելու անհրաժեշտություն»: Տիշյալ առումով պարասխանող կողմը գրնում է, որ միանգամայն իրավացիորեն օրենսդիրը դաբարանին ընձեռել է որոշում կայացնելու դիսպոզիտիվ հնարավորություն, ինչը պայմանավորված է վիճարկվող դրույթի կազուիստիկ (դիավաճաբանական) բնույթով:

5. ՏՏ սահմանադրական դաբարանն արձանագրում է, որ ՏՏ քաղաքացիական օրենսգրքի 313 հողվաճի 1-ին մասը սահմանում է գորճարքի անվավերության այնպիսի հիմքեր, ինչպիսիք են խաբեությունը, բռնությունը, սպառնալիքը, մեկ կողմի ներկայացուցչի մյուս կողմի հեբ չարամիբ համաճայնությունը կամ ճանր հանգամանքների բերումով անճի համար ճայրահեղ ոչ ճեռնբու պայմանները:

Գորճարքները քաղաքացիների կամ իրավաբանական անճանց այն գորճոնություններն են, որոնք ուղղվաճ են քաղաքացիական իրավունքներ եւ պարբականություններ սահմանելուն, փոփոխելուն կամ դրանց դադարեցմանը: Քաղաքացիական օրենսդրության կարեւոր սկզբունքներից մեկն իրավահարաբերության մասնակիցների կամքի ազաբ իրականացման սկզբունքն է: ՏՏ քաղաքացիական օրենսգրքի 3 հողվաճի 2-րդ մասն ամրագրում է, որ քաղաքացիները եւ իրավաբանական անճինք քաղաքացիական իրավունքներ ճեռք են բերում ու իրականացնում իրենց կամքով եւ ի շահ իրենց: Նրանք ազաբ են պայմանագրի հիման վրա սահմանելու իրենց իրավունքները եւ պարբականությունները, որոշելու պայմանագրի` օրենսդրությանը չհակասող ցանկացաճ պայման: Քաղաքացիական իրավահարաբերությունների մասնակիցների խախտվաճ իրավունքների վերականգնումն ապահովելը, դրանց դաբրական պաշտպանությունը եւս օրենսդիրը դիբում է իբրեւ հիմնարար սկզբունք: Տենց այդ սկզբունքների իրագորճմանն են նապարակաուղղվաճ ՏՏ քաղաքացիական օրենսգրքի 5-րդ բաճնի 18-րդ գլխի «Գորճարքների անվավերությունը» վերբառությամբ 2-րդ պարագրաֆի 303-317 հողվաճներում պարունակվող իրավանորները:

ՏՏ քաղաքացիական օրենսգրքի 313 հողվաճի 1-ին մասում հաբակ շարադրվաճ են այն հիմքերը, որոնց առկայության դեպքում դաբարանը փուճողի հայցով կարող է անվավեր ճանաչել գորճարքը: Դիմողի այն փասաբարկը, որ վիճարկվող նորմը գուրկ է իրավական որոշակիությունից, քանի որ դրանում բացահայտվաճ չեն «ճանր հանգամանքների բերումով իր համար ճայրահեղ ոչ ճեռնբու պայմաններ» հասկացությունը, հիմնավոր չէ: Նույնիսկ մեճ ցանկության դեպքում

ել, օրենսդրական փեխնիկայի առումով, անհնարին է նկարագրել բազմաթիվ ու բազմաբովանդակ բոլոր այն դեպքերը, երբ անձն, իր կամքին հակառակ, ստիպված է լինում կնքել իր համար ծայրահեղ ոչ ձեռնարկ պայմաններով գործարք: Եվ ամենեւին էլ պարահական չէ, որ օրենսդիրը ՆՏ քաղաքացիական օրենսգրքի 313 հոդվածում նշված հիմքերով գործարքների անվավերության հարցի լուծումը նախատեսում է միայն դատական կարգով: Այսինքն՝ յուրաքանչյուր դեպքում, ելնելով գործի հանգամանքներից, դատարանն է որոշում՝ արդյոք կնքված գործարքն ստիպարկացուցիչ է, թե՛ ոչ: Մասնավորապես, դատարանը գործի քննությանը ձեռք բերված ապացույցներով գնահատում է, թե փեղի ունեցել է խաբեություն, բռնություն, սպառնալիք, կողմի ներկայացուցչի մյուս կողմի հեղ չարամիտ համաձայնություն, ինչ հանգամանքներում է կնքվել գործարքը, այդ հանգամանքները ծանր են եղել, թե՛ ոչ, գործարքի պայմանները հայցվորի համար ծայրահեղ ոչ ձեռնարկ են եղել, թե՛ ոչ: Այս հարցերը պարզելուց հեղո միայն դատարանը կարող է հանգել եղրակացության՝ խախտվել է, արդյոք, կամքի աղար արտահայտության եւ ի շահ իրեն իրավունքներ եւ պարտականություններ ձեռք բերելուն ուղղված գործողություններ կարարելու՝ քաղաքացիական օրենսդրության սկղբունքը:

Ինչ վերաբերում է դիմող կողմի այն պնդմանը, թե ՆՏ քաղաքացիական օրենսգրքի 313 հոդվածի դրույթները հակասում են ՆՏ Սահմանադրության 14 հոդվածի, 31 հոդվածի 1-ին եւ 2-րդ մասերի, 42 հոդվածի 2-րդ մասի եւ 47 հոդվածի 1-ին մասի պահանջներին, աղար պեղք է նկարել, որ վիճարկվող հոդվածը ոչ միայն չի հակասում ՆՏ Սահմանադրության վերը նշված հոդվածներին, այլեւ կոչված է սահմանադրական այդ դրույթների իրական աղահովմանն այն առումով, որպեսղի քաղաքացիական իրավահարաբերություններում բացաղվեն խաբեությունը, բռնությունը, սպառնալիքը, չարամիտ համաձայնությունը, ինչպես նաեւ ծանր հանգամանքներից օղրվելով՝ կողմի համար ծայրահեղ ոչ ձեռնարկ պայմաններով գործարքների կնքումը:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ դեկավարվելով Նայասղանի Նանրաղեղության Սահմանադրության 100 հոդվածի 1-ին կեղով, 102 հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Նայասղանի Նանրաղեղության օրենքի 63, 64 եւ 69 հոդվածներով, Նայասղանի Նանրաղեղության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց .**

1. ՆՏ քաղաքացիական օրենսգրքի 313 հոդվածում սահմանված դրույթները համապատասխանում են Նայասրանի Նանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Նայասրանի Նանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՆՈՂ

Գ. ՆԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

3 հուլիսի 2007 թվականի
ՍԴՈ-705